

Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi

Çağlayan Tabar¹

RESEARCH ARTICLE

Araştırma Makalesi

MAKALE BİLGİSİ

Gönderme: 19.07.2022

Düzeltilme : 28.09.2022

Kabul : 17.10.2022

Yayın : 30.06.2023

iThenticate benzerlik oranı: %17

JEL Kodu:

D31, H23

Anahtar Kelimeler:

Gelir Dağılımı, Vergi Politikası, Panel Veri

Ö Z

Gelirin yeniden dağılımı, maliye politikasının önemli amaçlarından biridir. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlardan biri de vergilerdir. Vergiler, kullanılabilir geliri etkilediğinden, piyasada gerçekleşen gelir dağılımını değiştirebilmektedir. Bununla birlikte, vergi türlerinin sahip olduğu farklı özellikler gelir dağılımı üzerindeki etkilerini de farklılaştırmaktadır. Dolayısıyla vergi türlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin bilinmesi, maliye politikasının gelirin yeniden dağılımı amacının gerçekleştirilmesi açısından önemlidir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışma panel veri analizi ile Türkiye'nin de içinde bulunduğu 30 OECD ülkesine ait 2008-2018 dönemi yıllık verileri kullanılarak yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; dolaylı vergiler gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki yaratırken, dolaysız vergiler olumlu etki yaratmaktadır.

Citation: Tabar, Ç. (2023). "Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Panel Veri Analizi". *International Journal of Public Finance*. 8(1), 67-84.

<https://doi.org/10.30927/ijpf.1145774>

The Impact of Taxes on Income Distribution: Panel Data Analysis on OECD Countries

ARTICLE INFO

Submitted : 19.07.2021

Revised : 28.09.2022

Accepted : 17.10.2022

Available : 30.06.2023

ABSTRACT

Redistribution of income is one of the important goals of fiscal policy. One of the tools used to achieve this goal is taxes. Because taxes affect disposable income, they can change the income distribution in the market. However, different characteristics of tax types differentiate their effects on

¹ Res. Assist. PhD., Bursa Uludag University, Department of Public Finance, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4389-7658>, ctabar@uludag.edu.tr

iThenticate similarity score: 17%

JEL Codes:
D31, H23

Keywords:
Income Distribution,
Tax Policy, Panel Data

income distribution. Therefore, knowing the effects of tax types on income distribution is important for achieving the objective of redistribution income of fiscal policy. From this point of view, the aim of the study is to examine the effects of direct and indirect taxes on income distribution. The study was carried out by using panel data analysis and annual data of 30 OECD countries, including Turkey, for the period 2008-2018. According to the findings obtained from the study; while indirect taxes have a negative effect on income distribution, direct taxes have a positive effect.

Extended Summary

The unequal distribution of income between individuals or different groups in society is a fact that exists in almost every period and every country from past to present. However, in many developed and developing countries, the increase in income inequality in the last three decades has reached significant dimensions. This rise in income inequality has been accompanied by growing public debate and concern over the impact on societies of the growing wealth gap between the rich and the poor. In recent years, especially since the onset of the global economic crisis, these debates have moved to the top of the policy agenda in many countries. The recent Covid-19 pandemic has increased these concerns. Therefore, this situation has made the function of regulating the income distribution of the state even more important today.

The state uses various tools to ensure the redistribution of income. One of these tools is taxes. However, when we look at the literature, there is no consensus on the effect of taxes on income distribution and it is seen that different results have been reached in the studies. While the increase in tax revenues increases income inequality according to the study of Nantob (2016), it reduces income inequality according to the study of Hayrullahoğlu & Tuzun (2020). Obaretin et al. (2017), however, no statistically significant relationship was found between tax revenues and income inequality. In the emergence of this situation, besides how the taxes are used, which taxes the tax system consists of are also effective. Because the effects of tax types on income distribution are different from each other. Different characteristics of tax types also differentiate their effects on income distribution. Therefore, knowing the effects of tax types on income distribution will increase the success of taxes as a tool used by the state to fulfill its function of income redistribution. From this point of view, the aim of this study is to examine the effects of direct and indirect taxes, which have different characteristics, on income distribution and to contribute to the literature in this field.

In this study, the effect of direct and indirect taxes on income distribution was examined by panel data analysis using the annual data of the 2008-2018 period of 30 OECD countries. For this purpose, two models were created. While the effect of indirect taxes on income distribution is analyzed in the first model, the effect of direct taxes on income distribution is analyzed in the second model. Then, basic assumption tests were made and it was determined that there was a problem of varying variance and autocorrelation in the predicted models. For this reason, the Driscoll-Kraay (1998) resistive estimator, which can make consistent and unbiased coefficient estimations by eliminating the variable variance and autocorrelation problem, was used in the estimation of both models.

According to the findings, there is a statistically significant and positive relationship between indirect taxes and the Gini coefficient. According to this result, it can be said that indirect taxes have a negative effect on personal income distribution. There is a statistically significant and negative relationship between direct taxes and the Gini coefficient. According to this result; It can be said that direct taxes have a positive effect on personal income distribution.

When the empirical findings obtained from the study are evaluated in general, it can be said that taxes can be used as a tool in the regulation of income distribution. While indirect taxes create an increasing effect on income distribution, direct taxes create a reducing effect on income distribution. These results are in line with the theoretical expectations and the findings obtained from the empirical studies of Mehrara & Esfahani (2016), Demirgil (2018) and Ataer (2021). According to these results, it is recommended that policy makers, whose goal is to reduce income inequality, should regulate their tax structure in a way that mainly consists of direct taxes.

1. Giriş

Gelirin kişiler veya toplumdaki farklı gruplar arasındaki eşitsiz dağılımı geçmişten günümüze hemen hemen her dönemde ve her ülkede var olan bir gerçektir. Fakat gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede, son otuz yıldır gelir eşitsizliğinde meydana gelen artış önemli boyutlara ulaşmıştır. Gelir eşitsizliğindeki bu artışa, zengin ve fakir arasında giderek artan refah farklılığının, toplumlar üzerindeki etkisine ilişkin artan kamuoyu tartışması ve endişe eşlik etmiştir. Son yıllarda, özellikle de küresel ekonomik krizin başlamasından bu yana, bu tartışmalar birçok ülkede politika gündeminin üst sıralarına taşınmıştır (OECD, 2015: 20). Son dönemde yaşanan Covid-19 pandemisi ise bu endişeleri arttırmıştır. Dolayısıyla bu durum, devletin gelir dağılımını düzenleme işlevini günümüzde daha da önemli hale getirmiştir.

Devletin piyasa koşullarında oluşan “birincil gelir dağılımı”nı maliye politikası araçlarını kullanarak değiştirmesine “ikincil gelir dağılımı” veya “gelirin yeniden dağılımı” adı verilmektedir. Gelirin yeniden dağılımını sağlamak için devletin kullandığı araçlardan önemli bir tanesi de vergilerdir. Ancak, literatüre bakıldığında, vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisine ilişkin bir fikir birliği bulunmamakta ve yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında, vergilerin nasıl kullanıldığı yanında vergi sisteminin hangi vergilerden oluştuğu da etkili olmaktadır. Çünkü vergi türlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkileri birbirinden farklıdır. Vergi türlerinin sahip olduğu farklı özellikler, gelir dağılımı üzerindeki etkilerini de farklılaştırmaktadır. Bu nedenle, vergi türlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin bilinmesi, devletin gelirin yeniden dağıtım işlevini yerine getirmede kullandığı bir araç olarak vergilerin başarısını arttıracaktır. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı, farklı özellikleri bulunan dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini

incelemek ve bu alanda literatüre katkı sağlamaktır. Çalışma, 30 OECD ülkesine ait 2008-2018 dönemi yıllık veriler kullanılarak yapılmıştır. Araştırma yöntemi olarak ise panel veri analizi kullanılmıştır.

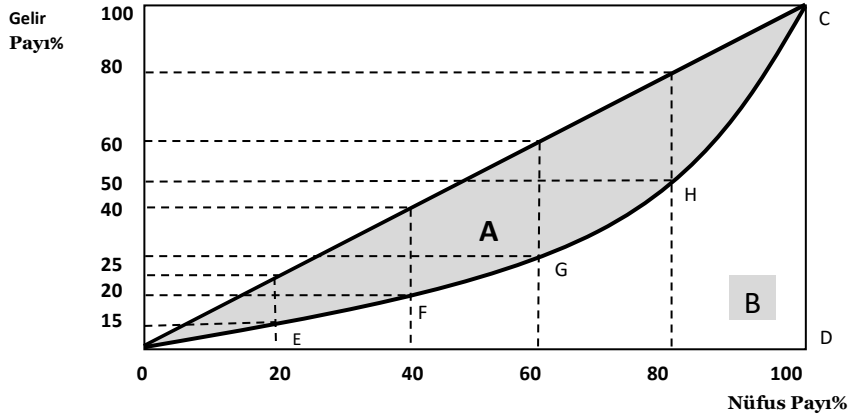
Çalışma giriş dahil altı bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, gelir dağılımına ilişkin kavramsal açıklamalar yapılmaktadır. Üçüncü bölümde vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmektedir. Dördüncü bölümde, çalışma konusuna ilişkin literatür taraması bulunmaktadır. Beşinci bölümde, çalışmada kullanılan veri seti ve model ile ampirik bulgulara yer verilmiştir. Son bölümde ise çalışmadan elde edilen bulguların yer aldığı sonuç kısmı bulunmaktadır.

2. Gelir Dağılımına İlişkin Kavramsal Açıklamalar

Gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir dönemde ortaya çıkan milli gelirin (ekonomide üretilen toplam mal ve hizmetlerin); toplumun farklı kesimleri tarafından nasıl paylaşıldığını ifade etmektedir. Bu paylaşımın nasıl yapıldığına bağlı olarak gelir dağılımı; “kişisel gelir dağılımı”, “faktörel (fonksiyonel) gelir dağılımı”, “sektörel gelir dağılımı” ve “bölgesel gelir dağılımı” gibi farklı biçimlerde ele alınabilir. Kişisel gelir dağılımı, milli gelirin kişiler ya da hane halkları arasında nasıl paylaşıldığını; faktörel (fonksiyonel) gelir dağılımı ise üretim faktörlerinin milli gelirden aldığı payı ifade etmektedir. Benzer biçimde sektörel gelir dağılımı, bir ülke ekonomisindeki çeşitli sektörlerin milli gelirden aldığı payı, bölgesel gelir dağılımı ise farklı coğrafi bölgelerin milli gelirden aldığı payı göstermektedir (Pınar, 2014: 282-285; Şen & Sağbaş, 2020: 421). Birden çok gelir dağılımı tanımı bulunmakla birlikte, bir toplumdaki gelir eşitsizliklerinin temel göstergesinin kişisel gelir dağılımı olması nedeniyle, ilk akla gelen tanım kişisel gelir dağılımıdır. Bu çalışmada da, aksi belirtilmediği sürece, gelir dağılımı ile kastedilen kişisel gelir dağılımıdır.

Bir ülkedeki kişisel gelir dağılımı eşitsizliğinin boyutunun belirlenmesinde en yaygın olarak kullanılan ölçüm yöntemleri Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı'dır (Gastwirth, 1972: 306; Sen & Foster, 1997: 29; Dinler, 2019: 306). Lorenz eğrisi, toplumdaki kişisel gelir eşitsizliğini grafik yardımıyla gösteren bir ölçüm yöntemi olarak ABD'li ekonomist Max Otto Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Lorenz eğrisini oluşturmak amacıyla, yatay ekseninde nüfusun yüzdelik payları kümülatif olarak gösterilirken, dikey ekseninde gelirin yüzdelik payları kümülatif olarak gösterilmektedir. Nüfus %20'lik dilimler şeklinde beş parçaya ayrılmakta ve her dilimin milli gelirden aldığı yüzdelik paya denk gelen oranlar kümülatif olarak işaretlenmektedir. İşaretlenen noktalar birleştirildiğinde ise Lorenz Eğrisi ortaya çıkmaktadır (Dinler, 2019: 307). Aşağıdaki Şekil 1'de Lorenz eğrisi gösterilmektedir.

Şekil 1. Lorenz Eğrisi

Kaynak: Pınar, 2014: 287

Şekil 1'deki 45 derecelik açı ile iki köşeyi birleştiren OC doğrusu mutlak eşitlik doğrusu olarak tanımlanmaktadır (Sen & Foster, 1997: 30). Mutlak eşitlik doğrusu üzerindeki tüm noktalarda, nüfusun belirli bir yüzdesi milli gelirin aynı yüzdesini almaktadır. Örneğin nüfusun %20'lik kısmı milli gelirin de %20'lik kısmını alırken; nüfusun %60'lık kısmı milli gelirin de %60'ını almaktadır. Diğer bir ifadeyle, tüm bireyler milli gelirden eşit pay almaktadır. Ancak toplumdaki tüm bireylerin milli gelirden eşit şekilde pay alacağı yani herkesin aynı gelire sahip olacağı düşüncesi ütopyik bir durumdur. Gerçek hayatta fiili gelir dağılımının mutlak eşitlik doğrusundan sapma göstermesi yüksek ihtimaldir. Kişisel gelir dağılımında bir eşitsizlik mevcutsa; mutlak eşitlik doğrusuyla birlikte, fiili gelir dağılımını gösteren başka bir doğru olan lorenz eğrisi çizilir. Fiili gelir dağılımını gösteren lorenz eğrisinin mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaşması gelir dağılımının bozulduğu anlamına gelmektedir. Şekil 1' de görüleceği üzere F noktasında nüfusun %40'ı milli gelirin %15'ini alırken, H noktasında nüfusun %80'i milli gelirin %50'sini almaktadır.

Gini katsayısı ise Lorenz eğrisinin (fiili gelir dağılımının) mutlak eşitlik doğrusundan ne kadar saptığının hesaplanmasıdır (Sen & Foster, 1997: 30). Lorenz eğrisi gelir eşitsizliğini grafik yardımıyla açıklarken, gini katsayısı matematiksel olarak açıklamaktadır (Tokatlıoğlu & Selen, 2021: 446). Gini katsayısı, mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz eğrisi arasında kalan alanın (Şekil 1'de A ile gösterilen taralı alan), mutlak eşitlik eğrisinin altında kalan alana (Şekil 1'deki OCD üçgenine yani A+B) oranlamasıyla hesaplanmakta ve 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Katsayının artması eşitsizliğin arttığı anlamına gelirken, katsayının azalması eşitsizliğin azaldığı anlamına gelmektedir (Morgan, 1962: 281).

Gelir dağılımı meselesi geçmişte ağırlıklı olarak ahlaki bir gereklilik olarak görülmekle birlikte, günümüzde ekonomik yönden de önem kazanmıştır. Nitekim birey, hane halkı ve toplum açısından gelir ve servet bir refah unsurudur. Daha iyi bir yaşam ve bunun sonucu olarak insan mutluluğu için bir ön şarttır. Ekonomi politikalarının temel

amacı da bu mutluluğu sağlamak olduğuna göre, gelir dağılımının düzenlenmesi hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önem arz etmektedir (Şen & Sağbaş, 2020: 422).

Gelir dağılımının düzenlenmesi amacı ile ekonomik etkinliğin sağlanması bazen birbiriyle çelişmektedir. Bazı iktisatçılar gelir dağılımını düzenlemesine yönelik politikaların ekonomik etkinliği ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini ileri sürmektedir. Sosyal gerekçelerle istenen gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmaya yönelik politikalar, ekonomik kalkınma açısından aynı derecede savunulmamaktadır. Çünkü, gelir dağılımı eşitsizliğini azaltıcı politikalar, tasarruf oranı yüksek olan zenginden tasarruf oranı düşük olan fakirlere transfer yapılmasını gerektirir. Bu politikanın sonucunda toplam tasarruflar düşerek yatırımların azalmasına, yatırımların azalması ise hem ekonomik büyümenin yavaşlamasına hem de istihdamın azalmasına yol açmaktadır (Dinler, 2019: 311).

Son yıllarda ise bu görüşe zıt düşünceler artmaya başlamıştır. Eşitsizlikte ve yoksullukta meydana gelen artışın suç oranlarını ve siyasal istikrarsızlığı arttırarak yatırımlar ve makroekonomik istikrar üzerinde olumsuz etki yarattığı savunulmaktadır. Bu durum belirsizlik ortamı yaratarak yatırımları ve ekonomik büyümeyi azaltmaktadır. Buna göre, gelir eşitliğini arttıran bir gelirin yeniden dağılımı politikası ekonomik büyümeyi teşvik edecektir (Bkz. Alesina & Perotti, 1995; Benhabib & Rustichini, 1996). Ayrıca daha eşitlikçi bir toplum yapısının ve yoksullukla mücadele amacıyla özellikle beslenme, sağlık ve eğitim alanlarında sağlanacak iyileşmelerin ekonomik kalkınma sürecine olumlu katkıda bulunacağı ileri sürülmektedir (Öztürk, 2012: 424-425). Daha eşit bir gelir dağılımı; yoksulluğu azaltıp, düşük gelir seviyesindeki gruplar için daha fazla eğitim ve sağlık hizmeti ile daha iyi beslenme imkânı sunmaktadır. Böylece yoksul insanlar beşeri sermayeleri gelişerek daha üretken bir iş gücüne dönüşmekte ve ekonomik fırsatları daha iyi değerlendirmektedirler. Bu durum ise daha yüksek bir ekonomik büyümeye yol açmaktadır (Ranis vd., 2000: 203).

Gelir dağılımının iktisat politikasının öncelikli bir amacı olarak belirlenip belirlenmemesi bir yana, genelde kamu politikalarının özeldede ise bütçe politikasının geliri yeniden dağıtıcı bir özelliği bulunmaktadır. Söz konusu yeniden dağılımın hangi yönde ve derecede olacağı maliye politikalarının çerçevesine ve iktisat politikalarının öncelikli hedeflerine bağlıdır (Pınar, 2014: 281-282). Aşağıda çalışmanın ele aldığı konu açısından kamu politikası aracı olan vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelenecektir.

3. Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

Devletin gelir dağılımını düzenleme işlevine ilişkin sahip olduğu rol, “gelirin yeniden dağılımı” veya “ikincil gelir dağılımı” olarak adlandırılmaktadır. Piyasanın, devletin hiçbir müdahalesi olmadan (piyasa koşullarında) yarattığı gelir dağılımına “birincil gelir dağılımı” adı verilir. Bu aşamada, üretim sürecine katılan üretim faktörleri, kendi faktör paylarını gelir olarak almaktadır. Neoklasik iktisat teorisine göre; bu pay, tam rekabet koşullarının varlığında üretim faktörlerinin üretime katkı oranına yani marjinal verimliliklerine eşittir. Ancak piyasada kendiliğinden oluşan bu gelir dağılımının

mutlaka adil olacağı anlamına gelmemektedir. Devlet birincil gelir dağılımına çeşitli araçlarla müdahalede bulunur. Bu araçlar, genellikle, asgari ücret uygulaması, engellilere iş bulma kolaylığının sağlanması gibi idari ve yasal düzenlemelerdir. Ancak devletin gelir dağılımını düzenleme işlevi asıl olarak piyasa gelir dağılımı oluştuktan sonra ortaya çıkar. Devletin piyasa koşullarında oluşan gelir dağılımını maliye politikası araçları ile müdahalede bulunarak değiştirmesine “ikincil gelir dağılımı” veya “gelirin yeniden dağılımı” adı verilmektedir (Kirmanoğlu, 2011: 206). Devletin gelirin yeniden dağılımını sağlamak amacıyla kullanabileceği önemli araçlardan bir tanesi de vergilerdir.

Vergilerin kişisel gelir dağılımı üzerindeki etkisi çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkar. Bu faktörler; tahsil edilen vergilerin teknik özellikleri, belirli vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı ve yansıma dereceleri biçiminde sıralanabilir (Turhan, 2020: 307-308).

Verginin teknik özellikleri ile kastedilen verginin matrahı, tarife ve oran yapısı gibi özellikleridir. Örneğin artan oranlı tarife yapısına sahip bir vergi, gelir dağılımını alt gelir grubunun lehine değiştirmektedir. Azalan ve düz oranlı vergiler için ise bu durumun tam tersi geçerlidir. Bununla birlikte verginin kişiselleştirilebilmesi gelir dağılımı üzerindeki etki gücünü arttırmaktadır (Tokatlıoğlu & Selen, 2021: 453-454).

Vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etki gücünü belirleyen diğer faktör toplam vergi gelirleri içindeki gelir esnekliği yüksek vergilerin payıdır. Vergi sisteminde gelir esnekliği yüksek vergilerin payı ne kadar yüksek ise gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisi o derece fazladır (Turhan, 2020: 307). Bu ilişkiden hareketle, bir vergi sisteminde artan oranlı tarife yapısının bulunmasının gelir dağılımını olumlu etkileyeceği söylenebilir.

Verginin yansıma imkânının bulunup bulunmadığı da gelir dağılımını etkileyen bir faktördür. Yansıma, verginin kanuni mükellefi ile vergiyi ödeyen fiili mükellefini farklılaştırmaktadır. Bu sebeple, vergi politikası tasarlanırken bu durumun göz önünde bulundurulması ve vergi yükünün gerçekten kimin üzerinde kaldığının belirlenmesi gerekmektedir (Şen & Sağbaş, 2020: 435). Örneğin, gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla üst gelir grubunu hedef alan bir verginin tamamının veya bir kısmının alt gelir grubuna yansıtılması, hedeflenen amacın tam tersi bir sonuç doğuracaktır. Dolayısıyla vergilerin gelir dağılımını düzenleme amacıyla kullanımında başarısı; yansımanın yönü, ölçüsü ve vergiyi ödeyen gerçek mükelleflerin kim ya da hangi gelir grubundan olduğunun bilinmesine bağlıdır.

Vergilerin her biri farklı özelliklere sahip olduğundan, yukarıda ele alınan özelliklere bağlı olarak, her vergi gelir dağılımı üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. Bu farklılıkların bilinmesi; bir ülkenin vergi sistemindeki vergilerin bileşimi olarak tanımlanan vergi yapısının (Korkmaz, 1982: 21), gelir dağılımı üzerindeki etkisine ilişkin fikir verecektir. Vergi yapısındaki farklılıkların yol açtığı etkilerin bilinmesi ise politika yapıcılara hem tasarım hem de uygulama aşamasında yol göstererek politikayla hedeflenen amaca ulaşmada başarı şansını arttıracaktır. Bu nedenle vergiler çeşitli kriterler dikkate alınarak sınıflandırılmakta ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmaktadır.

Literatürde en yaygın kullanılan sınıflandırma türlerinden biri dolaylı ve dolaysız vergi ayrımıdır. Vergilerin dolaylı ve dolaysız vergi biçiminde sınıflandırılmasında farklı kriterler olmakla birlikte, bu kriterler temelde yansıma, ödeme gücü ve vergi konusunun devamlılığı kriterlerine dayanmaktadır. Eğer bir vergi kolay yansıtılabiliyor, mükellefin ödeme gücünü dikkate almıyor ve konusu devamlılık sağlamıyor ise yani mükellefi önceden belli değil ise bu vergi dolaylıdır. Buna karşılık; bir vergi kolay yansıtılamıyor, mükellefin ödeme gücünü dikkate alıyor ve konusu devamlılık sağlıyor ise yani mükellefi önceden belli ise bu vergi dolaysızdır (Nadaroğlu, 1996: 327-328; Noyan & Avşarlıgil, 2017: 51-52). Buna göre gelir ve servet üzerinden alınan vergiler dolaysız vergi olarak kabul edilirken, harcamalar üzerinden alınan vergiler dolaylı vergi olarak kabul edilmektedir.

Gelir üzerinden alınan vergiler kişisel gelir vergisi ve kurumlar vergisi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kişisel gelir vergisinin gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmak amacıyla kullanılabilen en uygun vergi olduğu söylenebilir. Çünkü kişisel gelir vergisi artan oranlılık, en az geçim indirimi ve ayırma ilkesi gibi ödeme gücüne ulaşmada kullanılan uygulamalara elverişli bir vergi olup yansıtılması oldukça zordur. Sahip olduğu bu özellikleri sayesinde, bireylerin kişisel ve ailevi durumlarını göz önünde bulundurarak ödeme gücüne göre vergilendirmeye ve kişisel gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmaya oldukça elverişlidirler (Ulusoy, 2016: 323-324). Kurumlar vergisinin kişisel gelir dağılımı üzerindeki etkisi, verginin hangi oranda yansıtıldığına bağlı olarak değişmektedir. Vergi yansıtılmazsa, kurum ortaklarının veya hisse sahiplerinin orta veya yüksek gelirli kişiler olduğu varsayımıyla, vergi orta ve yüksek gelirli kişiler üzerinde kalır ve gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etki yaratır. Ancak yüksek oranda yansıtılan bir kurumlar vergisi, zorunlu ihtiyaç maddelerini istisna tutan bir uygulama yoksa, tüm tüketim mallarının fiyatlarını arttırır. Yüksek gelir gruplarının marjinal tüketim eğiliminin düşük olması sebebiyle, kurumlar vergisi azalan oranlı vergiye dönüşür. Dolayısıyla bu durum, gelir eşitsizliğini arttırıcı bir etki yaratır (Turhan, 2020: 310).

Gelir üzerinden alınan vergilerin yanı sıra servet vergileri de gelir eşitsizliğini azaltmak amacıyla kullanılabilen önemli araçlardan biridir. Örneğin; asgari servet indirimi, artan oranlı tarife gibi uygulamalara sahip şahsi genel servet vergisi ile veraset ve intikal vergisi gibi vergiler hem servet hem de gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması üzerinde olumlu etki yaratırlar. Gelirin yeniden dağılımı için, özellikle tereke vergisi olarak düzenlenen veraset vergisi ile potansiyel gelir niteliği taşıyan servet artışlarını yükümlü kılan vergileme biçimlerinden faydalanılabilir (Turhan, 2020: 311). Ayrıca servet vergileri sosyal anestezi etkisine sahiptirler. Vergi sisteminde servet vergilerine yer verilmesi, gelir dağılımı eşitsizliklerinin toplum nezdinde daha fazla sorgulanmasının önüne geçebilmektedir (Tokatlıoğlu & Selen, 2021: 460).

Mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler harcama vergisi olarak tanımlanmaktadır. Harcama vergilerinin en belirgin özelliği, kişiselleştirilememesi ve dolayısıyla bireylerin ödeme gücünü dikkate almamalarıdır. Bu sebeple gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Harcama vergilerinin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisi iki kanal yoluyla ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi verginin kolay yansıtılması, ikincisi

ise tersine artan oranlılık etkisi yaratmasıdır (Şen & Sağbaş, 2020: 441). Harcama vergileri nihai olarak tüketiciler tarafından ödenmektedir. Düz oranlı bir vergi olduğundan; gelir arttıkça, verginin gelir içindeki payı düşmektedir. Diğer bir ifadeyle, düşük gelirli olanların vergi yükü yüksek gelirli olanlara göre daha yüksektir. Dolayısıyla bu vergiler gelir eşitsizliğini arttırıcı bir etki yaratmaktadır. Bu olumsuz etkinin azaltılması için temel ihtiyaç maddelerinin vergi dışı bırakılması ve/veya mal ve hizmetlerin lüks olup olmamasına bağlı olarak oran farklılaştırılmasına gidilmesi yoluna başvurulabilir (Martinez-Vazquez vd., 2012: 23). Ancak yine de, bu şekildeki bir vergi yükü dağıtımı, harcama vergilerinin gelir eşitsizliğini arttırıcı etkisini tamamiyle ortan kaldırdığını söylemek mümkün değildir. Çünkü bu biçimdeki bir farklılaştırma, belli başlı mal ve hizmetleri kapsadığından, oldukça sınırlı bir etki yaratmaktadır (Haller, 1974: 291).

Dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının yüksek olduğu durumda, yüksek gelirli kesimden düşük ve orta gelir sahiplerine doğru, gelir eşitsizliğini azaltan bir transfer gerçekleştiği söylenebilir. Dolaylı vergiler, mükelleflerin kişisel ve ailevi durumlarını dikkate almaksızın doğrudan verginin konusunu dikkate almaları nedeniyle, adil olmayan vergiler olarak nitelendirilmektedirler. Bununla birlikte dolaylı vergilerin harcamalar üzerinden alınması, marjinal tüketim eğiliminin yüksek olduğu düşük gelir grubunun gelirlerinin görece daha yüksek bir vergi yüküne katlandıkları anlamına gelmektedir. Bu durum ise gelir eşitsizliğini arttırmaktadır (Demirgil, 2018: 121). Dolayısıyla, teorik literatürdeki yaygın görüşe göre, bir vergi sisteminde dolaylı vergiler ağırlıkta ise vergi yükünü düşük gelirli toplum kesimleri üstlenmekte ve gelir dağılımı olumsuz etkilenmektedir. Dolaysız vergiler ağırlıkta ise, vergi yükünü yüksek gelirli toplum kesimleri taşımakta ve gelir dağılımı olumlu etkilenmektedir.

Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken husus; dolaysız vergilerin gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etkisi bulunmakla birlikte, ekonomik büyüme hızını yavaşlatma ihtimalinin bulunmasıdır. İçsel büyüme teorilerine göre, dolaysız vergi sınıflandırması içinde yer alan gelir ve servet vergilerinin tasarruflar ve yatırımlar üzerinde olumsuz etki yaratması sebebiyle bozucu vergiler olarak tanımlanmaktadır. Yani bu modellerde dolaysız vergilerin ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediği varsayılmaktadır (Sağdıç & Aydın, 2021: 24). Bu durum literatürde maliye politikası arasındaki çatışmalar olarak tanımlanmaktadır. Bu politikalardan hangisinin tercih edileceği ise politika yapıcıların hangi maliye politikası amacını daha ön planda tutacağına bağlıdır.

4. Literatür Taraması

Literatüre bakıldığında, vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi, toplam vergi gelirleri ve/veya vergi yapısı dikkate alınarak incelenmektedir. Aşağıda öncelikle vergi yapısının daha sonra da toplam vergi gelirlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara kronolojik sıraya göre yer verilecektir.

Mehrara & Esfahani (2016), panel veri analizi kullanarak yaptıkları çalışmada 19 ülkeye ait 1995-2012 dönemi verileriyle vergiler ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, dolaysız vergi sınıflandırması içinde yer alan

gelir ve kurumlar vergisinin gelir eşitsizliğini azalttığı, dolaylı vergi sınıflandırması içinde yer alan mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin ise gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nantob (2016) tarafından yapılan çalışmada, 46 gelişmekte olan ülkeye ait 2000-2012 dönemi verileri kullanılmıştır. Dolaysız vergi sınıflandırması içinde yer alan gelir üzerinden alınan vergiler ve kâr ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler ile dolaylı vergi sınıflandırması içinde yer alan mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler ve uluslararası ticaret üzerinden alınan vergilerin gelir eşitsizliğiyle ilişkisi incelenmiştir. Sistem-GMM tahmincisinin kullanıldığı çalışmada, gelir üzerinden alınan vergiler, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergiler ve uluslararası ticaret üzerinden alınan vergiler ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Demirgil (2018) Türkiye’de 1980-2014 yılları arası dönemi ele alarak vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemiştir. ARDL sınır testi yaklaşımıyla yapılan çalışmada, gini katsayısı ile dolaylı ve dolaysız vergiler arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak dolaylı vergilerdeki artışın gini katsayısını arttırdığı, dolaysız vergilerin ise gini katsayısını azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Martorano (2018)’nun yaptığı çalışma, 18 Latin Amerika ülkesine ait 1990-2015 dönemi verileri kullanılarak yapılmış ve vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, dolaysız vergi sınıflandırması içinde yer alan gelir üzerinden alınan vergiler gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yaratmaktadır.

Köstekçi & Sandalcı (2019) çalışmalarında vergi yapısı ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 26 OECD ülkesine ait 2000-2017 dönemi verileri eş bütünleşme analizine tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda gini katsayısından dolaylı ve dolaysız vergilere doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, gelir dağılımına ilişkin bir değişimin, dolaylı ve dolaysız vergilerdeki bir değişimin sebebi olabileceğini göstermektedir.

Kanca & Bayrak (2019) çalışmalarında Türkiye’nin dahil olduğu 36 OECD ülkesine ait 1990-2017 dönemi verilerini kullanarak dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımına etkisini incelemişlerdir. Panel veri analizi kullanılarak yapılan çalışmanın sonucunda uzun dönemde dolaylı ve dolaysız vergiler ile gini katsayısı arasında olumlu ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, dolaylı ve dolaysız vergiler gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Günel (2019) Türkiye’de dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisini ampirik olarak incelemiştir. 1987-2016 dönemi verileri kullanarak Johansen Eşbütünleşme yapılan çalışmada dolaylı vergilerin gelir dağılımını negatif, dolaysız vergilerin ise gelir dağılımını pozitif yönde etkilediği yönünde bulgular elde etmiştir.

Eser & Genç (2020) çalışmalarında gelir ve servet vergilerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini ele almaktadır. OECD ülkelerine ait 1990-2017 dönemi verileri kullanılarak yapılan çalışmada, panel regresyon yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, hem gelir hem de servet vergilerinin gelir dağılımını düzeltici etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca servet vergilerinin gelir dağılımını düzeltici etkisinin gelir vergisine göre daha fazla olduğu bulgular arasındadır.

Ataer (2021) çalışmasında 25 OECD ülkesi ait 1987-2017 dönemi verilerini kullanarak maliye politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda dolaysız vergilerin hem kısa ve hem de uzun dönemde gelir dağılımını olumlu etkilediği saptanmıştır. Dolaylı vergilerin ise uzun vadede gelir dağılımında adaleti olumsuz etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, literatürde, vergi yapısının yanı sıra toplam vergi gelirlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Nantob (2016) tarafından yapılan çalışmada, 46 gelişmekte olan ülkeye ait 2000-2012 dönemi verileri kullanılmıştır. Sistem-GMM tahmincisinin kullanıldığı çalışmada, toplam vergi gelirleri ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Obaretin vd. (2017) çalışmalarında Nijerya'da gelirin yeniden dağılımında kullanılan bir araç olarak vergilemeyi incelemiştir. 1981- 2014 yılları arası dönemi yıllık verileri kullanılarak yapılan çalışmada, vergilerin Nijerya'da gelirin yeniden dağılımını sağlamaya yönelik olarak vergilerin standart bir araç olma rolünün bulunmadığı yani toplam vergi gelirleri ile gelir eşitsizliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hayrulloğlu & Tuzun (2020) vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini 2002-2019 yıllarını kapsayan dönemde Türkiye ve OECD ülkeleri bağlamında incelemiştir. Panel ARDL Modeli kullanılan çalışmada toplam vergi gelirlerindeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı sonucu elde edilmiştir. Bu durumu OECD ülkelerinde dolaysız vergi düzeylerinin dolaylı vergilere oranla yüksek olmasına dayandırılmaktadırlar.

5. Metodoloji

Bu bölümde öncelikle ampirik analizde kullanılan veri seti ile modellere yer verilecektir. Daha sonra araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler ele alınacak ve son olarak analiz sonuçlarının değerlendirilmesi yapılacaktır.

5.1. Veri Seti ve Modeller

Çalışmada, Türkiye'nin de içinde bulunduğu seçilmiş² 30 OECD ülkesinin 2008-2018 dönemine ait yıllık verileri kullanılarak dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla iki model oluşturulmuştur. Birinci modelde dolaylı vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi analiz edilirken, ikinci modelde dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi analiz edilmektedir. Araştırma yöntemi olarak panel veri analizi kullanılmıştır. Analizde kullanılan değişkenlerden gini katsayısı Dünya Bankası veri tabanından elde edilirken, dolaylı ve dolaysız vergilere ait veriler IMF veri tabanından elde edilmiştir. Çalışmada

² Ülke ve incelenen zaman diliminin seçiminde veri sınırlılığı rol oynamıştır. Ele alınan ülkeler şunlardır: Fransa, İzlanda, İsrail, Portekiz, Slovenya, İngiltere, ABD, İsveç, İspanya, Hollanda, Litvanya, İtalya, İrlanda, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Macaristan, Estonya, Letonya, Luxemburg, Norveç, Polonya, Slovakya, İsviçre, Kolombiya, Almanya ve Türkiye.

kullanılan modeller Kanca ve Bayrak (2019)'ın çalışmasından alınmıştır. Söz konusu modeller aşağıdaki 1 ve 2 numaralı denklemde gösterilmektedir.

$$gini_{it} = \beta_0 + \beta_1 dyl_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$$gini_{it} = \beta_0 + \beta_1 dsz_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

Modellerde bağımlı değişken olarak yer alan *gini*, kişisel gelir dağılımını ölçen gini endeksini, *dyl*; dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payını, *dsz*; dolaysız vergilerin toplam vergiler içindeki payını, β_0 ; sabit terimi, β_1 ; modelin katsayısını, *i*; modelde yer alan yatay kesit birimlerini, *t*; yatay kesit birimlerinin zaman serisini, ε ise; hata terimini göstermektedir.

5.2. Tanımlayıcı İstatistikler

Tanımlayıcı istatistikler, analizde kullanılan değişkenlerin, ele alınan dönemdeki ortalama değerini, standart sapmasını, minimum ve maksimum değerini göstermektedir. Tablo 1'de analizde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yer almaktadır.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
Gini Katsayısı	0.325	0.579596	0,232	0.553
Dolaylı Vergiler/ Toplam Vergiler	48.5	12.05333	21.1	70.8
Dolaysız Vergiler/ Toplam Vergiler	50.4	12.16466	28.1	78.7

Tablo 1 incelendiğinde, modellerde bağımlı değişken olarak yer alan gini katsayısının 30 OECD ülkesi için ortalaması 0.325'tir. Ülkeler özelinde ise gini katsayısının en yüksek olduğu ülke Kolombiya (0.553) iken, en düşük olduğu ülke Slovakya (0.232)'dir. Ele alınan ülkelerin toplam vergi gelirleri içindeki dolaylı vergi payı ortalama %48,5'tir. Toplam vergi gelirleri içinde dolaylı vergilerin payının en düşük olduğu ülke ABD (% 21.1) iken, en yüksek olduğu ülke Macaristan (% 70.8)'dir. Analize dahil edilen ülkelerde dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının ortalaması ise %50.4'tür. Toplam vergi gelirleri içinde en yüksek dolaysız vergi oranına sahip olan ülke ABD (78.7) iken, en düşük dolaysız vergi oranına sahip ülke Türkiye (28.1)'dir.

Panel veri analiz yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalarda, zaman boyutu uzun olan araştırmalar için değişkenlerin durağanlık analizlerinin yapılması gerekmektedir. Ancak zaman boyutu kısa ise durağanlık testlerinin yapılmasına gerek bulunmamaktadır (Nargeleçekenler, 2011: 168). Bu çalışmada incelenen zaman döneminin 11 yıl olması

sebebiyle değişkenlerin durağanlığına bakmak için panel birim kök testlerinin yapılmasına gerek duyulmamaktadır.

Modellerin tahmini yapılmadan önce, rassal veya sabit etkiye sahip olup olmadıklarını belirlemek için Hausman (1978) testinin yapılması gerekmektedir. Hausman (1978) testinin boş hipotezi rassal etkilerin olduğu diğer bir ifadeyle birimler arası korelasyonun bulunmadığı biçimindedir (Hausman, 1978: 1258). Hausman (1978) testinin sonuçları Tablo 2’de raporlanmıştır. Tablo 2’deki sonuçlara göre her iki model için de boş hipotez reddedilememektedir. Dolayısıyla her iki modelin için de rassal etkiler tahmincisinin daha uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2. Hausman Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
Hausman test istatistiği	0.18	0.00
Olasılık Değeri	0.6691	0.9666

5.3. Ampirik Bulgular

Modellerin tahmini için rassal etkiler modelinin daha uygun olduğu belirlendikten sonra, tesadüfi etkiler modelinin temel varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığını tespit edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla değişen varyans (heterokedastisite), otokorelasyon ve birimler arası korelasyonun testlerinin yapılmıştır.

Rassal etkiler modeliyle yapılan tahminlerde değişen varyans olup olmadığının tespiti için kullanılan testlerden biri Levene, Brown ve Forsythe testidir. Testin temel hipotezi “birimlerin varyansları eşittir” şeklindedir (Yardelen Tatoğlu, 2020: 251). Tablo 3’te Levene, Brown ve Forsythe testinin sonuçları yer almaktadır. Tablo 3’ten görüldüğü üzere, Levene, Brown ve Forsythe test istatistikleri (W0, W50, W10) sonuçlarına göre, her iki model için de "birimlerin varyansları eşittir" biçiminde kurulan temel hipotez reddedilmiştir. Dolayısıyla her iki modelde de değişen varyans sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. Levene, Brown ve Forsythe Değişen Varyans Testi Sonuçları

	LBF Test İstatistiği	Olasılık değeri
Model 1	W0 = 4.12	0.00
	W50 = 2.72	0.00
	W10 = 3.72	0.00
Model 2	W0 = 4.14	0.00
	W50 = 2.63	0.00
	W10 = 3.72	0.00

Rassal etkiler modeliyle yapılan tahminlerde sınanması gerekli bir diğer varsayım otokorelasyon sorununun varlığıdır. Bu amaçla yapılan “Bhargava, Franzini ve Narendranathan’ın Durbin-Watson” ile “Baltagi-Wu LBI” testini sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir. Her iki testin de temel hipotezi “otokorelasyon yoktur” şeklindedir. Her iki testte de olasılık değeri bulunmadığından, yorumlaması test istatistiklerine bakılarak yapılmaktadır. Test istatistiğinin 2 veya 2’ye yakın olması otokorelasyonun bulunmadığını, 2’den küçük olması ise otokorelasyonun var olduğunu göstermektedir (Ün, 2015: 75). Tablo 4’teki sonuçlara göre her iki modelde de test istatistikleri 2’den küçük olduğundan, her iki modelde de otokorelasyon sorunun var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4. Otokorelasyon Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
Bhargava vd. Durbin-Watson	0.7158	0.7004
Baltagi-Wu LBI	1.0149	1.0006

Rassal etkiler modeliyle yapılan tahminlerde test edilmesi gereken üçüncü varsayım ise birimler arası korelasyonun varlığıdır. Rassal etkiler modelinde, birimler tesadüfi çekimden geldiğinden birimler arası korelasyonun var olması beklenen bir durum değildir. Ancak yine de heterojenliğin fazla olmadığı rassal etkiler modelinde birimler arası korelasyonun var olma ihtimali bulunmaktadır (Yardelen Tatoğlu, 2020: 249). Rassal etkiler modelinde birimler arası korelasyonu sınanan testlerden biri de Pesaran CD testidir. Bu testin temel hipotezi “birimler arası korelasyon yoktur” şeklindedir. Tablo 5’te birimler arası korelasyonu test eden Pesaran CD test sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre her iki modelde de temel hipotez reddedilememektedir. Dolayısıyla her iki modelde de birimler arası korelasyonun bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 5. Pesaran CD Testi Sonuçları

	Model 1	Model 2
Pesaran CD test istatistiği	0.661	0.487
Olasılık Değeri	0.5089	0.6262

Vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kurulan iki modelde de, yapılan temel varsayım testleri sonucunda, değişen varyans ve otokorelasyon sorunu bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, bu durum göz önünde bulundurulmadan, dirençsiz tahminlerle yapılan tahminlerden elde edilen sonuçlardaki katsayıların tutarsız ve sapmalı olma ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle

çalışmada, kullanılan iki modelin de tahmininde, değişen varyans ve otokorelasyon sorununu gidererek tutarlı ve sapmasız katsayı tahminleri yapabilen Driscoll-Kraay (1998) dirençli tahmincisi kullanılmıştır. Modellerin Driscoll-Kraay (1998) dirençli tahmincisinden elde edilen tahmin sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Driscoll-Kraay (1998) Tahmincisi Sonuçları

Değişkenler	Model 1 (Bağımlı Değ.: Gini)	Model 2 (Bağımlı Değ.: Gini)
Sabit terim	29.572(0.000)	34.770(0.000)
Dolaylı Vergiler	0.061(0.078)	
Dolaysız Vergiler		-0.043(0.044)
R ²	0.0026	0.0069
Wald Chi2	3.86	5.32
Prob. Chi2	0.0496	0.0211

Tablo 6'ya göre; gini katsayısı ile dolaylı vergiler arasındaki ilişkiyi inceleyen Model 1'de bağımsız değişken olarak yer alan dolaylı vergilerin, gini katsayısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır. Dolaylı vergilerin payında meydana gelen 1 birimlik bir artış gini katsayısını 0.061 oranında arttıracaktır. Buna göre, gini katsayısındaki artış kişisel gelir dağılımının bozulduğu anlamına geldiğinden, dolaylı vergilerin kişisel gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkisi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Gini katsayısı ile dolaysız vergiler arasındaki ilişkiyi inceleyen Model 2'de bağımsız değişken olarak yer alan dolaysız vergilerin ise, gini katsayısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir etkisi vardır. Dolaysız vergilerin payında meydana gelen 1 birimlik bir artış gini katsayısını 0.043 oranında azaltacaktır. Buna göre, gini katsayısındaki azalış kişisel gelir dağılımının düzeldiği anlamına geldiğinden, dolaysız vergilerin kişisel gelir dağılımı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

6. Sonuç

Maliye politikasının önemli amaçlarından biri gelir dağılımında adaletin sağlanmasıdır. Son 30 yıldır sürekli artış gösteren ve Covid-19 pandemisi ile önemli boyutlara ulaşan gelir eşitsizliği, bu amacı daha da önemli hale getirmiştir. Dolayısıyla gelir dağılımını etkileyen bir unsur olarak vergilerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin bilinmesi, bu amaca ulaşmaya katkı sağlayacak vergi yapısının nasıl dizayn edilmesi gerektiği hakkında bilgi verecektir.

Bu çalışmada 30 OECD ülkesine ait 2008-2018 dönemi yıllık verileri kullanılarak dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi panel veri analiziyle incelenmiştir. Bu amaçla iki model oluşturulmuştur. Modellerin tahmininde hangi yöntemin uygun olduğunu belirlemek için Hausman (1978) testi yapılmış ve her iki model için de rassal etkiler modelinin daha uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra

temel varsayım testleri yapılmış ve tahmin edilen modellerde değişen varyans ve otokorelasyon sorunu olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, kullanılan iki modelin de tahmininde, değişen varyans ve otokorelasyon sorununu gidererek tutarlı ve sapmasız katsayı tahminleri yapabilen Driscoll-Kraay (1998) dirençli tahmincisi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, dolaylı vergiler ile gini katsayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Gini katsayısındaki artış kişisel gelir dağılımının bozulduğu anlamına geldiğinden, dolaylı vergilerin kişisel gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkisi olduğu söylenebilir. Dolaysız vergiler ile gini katsayısı arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmaktadır. Gini katsayısındaki azalış kişisel gelir dağılımının düzeldiği anlamına geldiğinden, dolaysız vergilerin kişisel gelir dağılımı üzerinde olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Çalışmadan elde edilen ampirik bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, vergilerin gelir dağılımının düzenlenmesinde bir araç olarak kullanılabileceği söylenebilir. Dolaylı vergiler gelir dağılımında eşitsizliği arttırıcı bir etki meydana getirirken, dolaysız vergiler gelir dağılımında eşitsizliği azaltıcı bir etki meydana getirmektedir. Elde edilen bu sonuçlar teorik beklentiler ile Mehrara & Esfahani (2016), Demirgil (2018) ve Ataer (2021)'in ampirik çalışmalarından elde edilen bulgularla uyumludur. Bu sonuçlara göre, hedefi gelir eşitsizliğini azaltmak olan politika yapıcılara, vergi yapısını ağırlıklı olarak dolaysız vergilerden oluşacak biçimde düzenlemeleri önerilmektedir. Bu çalışmanın kısıtlı gelir dağılımını etkileyen değişkenlerden sadece dolaylı ve dolaysız vergilerin ele alınmasıdır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda modele gelir dağılımını etkileyen diğer değişkenler de eklenerek model genişletilebilir.

Etik Kurul Onayı: Etik kurul belgesi gerektiren bir çalışma değildir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları:

Çağlayan Tabar - Fikir ve Amaç, Planlama ve Tasarım, Veri Toplama, Veri Analizi ve Tartışma, Literatür ve Atıf, Yazım ve Format, Son Onay ve Sorumluluk, Genel Katkı Düzeyi - % 100.

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Kaynakça

- Alesina, A. & Perott R. (1996). "Income Distribution, Political Instability, and Investment". *European Economic Review*. 40, 1203-1228.
- Ataer, M. (2021). *Gelirin Yeniden Dağılımında Maliye Politikası: OECD Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz*, 1. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Benhabib, J. & Rustichini A. (1996). "Social Conflict and Growth". *Journal of Economic Growth*. 1(1), 125-142.
- Demirgil, B. (2018). "Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma". *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 19(2), 118-131.
- Dinler, Z. (2019). *İktisada Giriş*, 25. Baskı. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Driscoll, J.C. & Aart C. K. (1998). "Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data". *Review of Economics and Statistics*. 121, 549-560.
- Eser, L. Y. & Genç M.C. (2020). "Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi: OECD Ülkeleri Örneği". *Maliye Dergisi*. 178, 224-239.
- Gastwirth, J.L. (1972). "The Estimation of the Lorenz Curve and Gini Index". *The Review of Economics and Statistics*. 54(3), 306-316.
- Günel, T. (2019). "Türkiye'de Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Gelir Dağılımına Etkisi: Ekonometrik Bir Uygulama". *Journal of Yaşar University*. 14(55), 277-287.
- Haller, H. (1974). *Maliye Politikası*, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Hausman, J. A. (1978). "Specification Tests in Econometrics". *Econometrica*. 46(6), 1251-1271.
- Hayrulloğlu, B & Tuzun O. (2020). "The Effect of Taxes on Income Distribution: An Analysis for Turkey and Other Selected OECD Countries". *Proceedings of the Third Economics, Business and Organization Research (EBOR) Conference*. 20-22 November 2020, Rome, Italy.
- Kanca, O.C. & Bayrak M. (2019). "Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Belirleyiciliği: Panel Veri Analizi". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23(4), 1495-1514.
- Kirmanoglu, H. (2011). *Kamu Ekonomisi Analizi*, 3. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Korkmaz, E. (1982). *Vergi Yapısı ve Gelişimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.
- Köstekçi, A. & Sandalcı U. (2019). "Vergi Yapısı ve Gelir Dağılımı İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz", *Piyasalar ve İktisadi Sorunların Kesişimi: Ampirik Yaklaşım Örnekleri*. (Ed.) Aytekin B., Ankara: IKSAD Yayınevi, 305-340.
- Martinez-Vazquez, J., Moreno, V.B. & Vulovic, D. V. (2012). "The Impact of Tax and Expenditure Policies on Income Distribution: Evidence from a Large Panel of Countries". *International Center for Public Policy*. 200(1), 95-130.
- Martorano, B. (2018). "Taxation and Inequality in Developing Countries: Lessons From The Recent Experience of Latin America". *Journal of International Development*. 30(2), 256-273.

- Mehrara, M. & Esfahani, P. (2016). "The Relationship Between Income Distribution and Tax Structure in the Selected Countries". *Tax Journal*. 23(28), 209-228.
- Morgan, J. (1962). "The Anatomy of Income Distribution". *The Review of Economics and Statistics*. 44(3), 270-283.
- Nadaroğlu, H. (1996). *Kamu Maliyesi Teorisi*, 9. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Nantob, N.Y. (2016). "Taxation and Income Inequality in Developing Countries: An Empirical Investigation". *Economics Bulletin*. 26(3), 1508-1523.
- Nargeleçekenler, M. (2011). "Hisse Senedi Fiyatları ve Fiyat/Kazanç Oranı İlişkisi: Panel Verilerle Sektörel Bir Analiz". *Business and Economics Research Journal*. 2(2), 165-184.
- Noyan, E. & Avcıoğlu, N. (2017). "Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Uygulanan Dolaylı ve Doğrudan Vergi Politikaları Üzerinden Müşevvik Sorunun Ekonometrik Analizi". *Alanya Akademik Bakış Dergisi*. 1(3), 49-59.
- Obaretin, O., Akhor, S. & Oseghale, O. (2017). "Taxation an Effective Tool for Income Re-Distribution in Nigeria". *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 8(4), 187-196.
- OECD (2015). In It Together: Why Less Inequality Benefits All, https://www.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en (10.07.2022)
- Öztürk, N. (2012). *Maliye Politikası*, 5. Baskı. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Pınar, A. (2014). *Maliye Politikası Teori ve Uygulama*, 7. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Ranis, G., Stewart, F. & Ramirez, A. (2000). "Economic Growth and Human Development". *World Development*. 28(2), 197-219.
- Sağdıç, E.N. & Aydın, D. (2021). "Dolaylı ve Dolaysız Vergiler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği (2006-2018)". *International Journal of Public Finance*. 6(1), 21-46.
- Sen, A. & Foster J. (1997). *On Economic Inequality*. Oxford: Oxford University Press.
- Şen, H. & Sağbaşı İ. (2020). *Vergi Teorisi ve Politikası*, 4. Baskı. Ankara: Barış Arıkan Yayınları.
- Tatoğlu Yerdelen, F. (2020). *Panel Veri Ekonometrisi*, 5. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Tokatlıoğlu, M. & Selen U. (2021). *Maliye Politikası*, 3. Baskı. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Turhan, S. (2020). *Vergi Teorisi ve Politikası*, 7. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ulusoy, A. (2016). *Maliye Politikası*, 8. Baskı. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Ün, T. (2015). "Stata ile Panel Veri Analizi". *Stata ile Panel Veri Modelleri*. (Ed.) Güriş S. İstanbul: Der Yayınları, 40- 80.